

HISTORICKÝ ARCHITEKTONICKÝ DETAIL A JEHO VÝZNAM V ŠTRUKTÚRE HODNÔT CHRÁNENÉHO HISTORICKÉHO PROSTREDIA

PhDr. Magdaléna Kvasnicová, Ing. arch. Ľuba Paučulová

Zámerom tohoto príspevku je predstaviť výskumný projekt, na ktorom autorky pracovali najprv ako na inštitucionálnom projekte FA STU a od roku 1997 v rámci vedeckej grantovej agentúry pod názvom: "Historický architektonický detail - jeho miesto, význam a semiotické súvislosti v štruktúre kultúrnych hodnôt chráneného historického prostredia, so sústredením na územie UNESCO - Banská Štiavnica a región". Ukončenie vedeckovýskumného projektu je plánované do konca roku 1999.

Negatívnym sprievodným javom rozvoja „technickej civilizácie“ je proces postupujúcej deštrukcie a zanikania autentickej podoby historického prostredia. O to viac získavajú význam kultúrne hodnoty historického prostredia a v dôsledku toho i nutnosť ich zachovania a ochrany.

Súčasť historického prostredia tvoria architektonické objekty vo svojej hmote, priestorovom členení a detailoch. Ochrana v polohe právnej sa zameriava na objekt ako celok a nezdôrazňuje ochranu detailu. Výnimku tvoria iba výrazné výtvarné diela ako súčasť architektúry. Štandardné vybavenie objektu utilitárnymi prvkami umeleckoremeselného alebo remeselného spracovania (drevené, kamenné, kovové prvky) sa prehliada, neakceptuje a likviduje. Denne zaniká množstvo originálnych historických detailov a prvkov, spoluformujúcich autentickejšiu podobu historickej architektúry. Absencia poznania kultúrohistorických hodnôt pôvodných prvkov, ich technických, umeleckoremeselných, umelecko-historických a semiotických súvislostí spôsobuje, že sa tento negatívny proces nezastavuje ani pri obnove vybraných pamiatkovo (legislatívne) chránených objektov. Na tomto procese aktívne participujú niekedy sami architekti.

Snaha zachytiť a zdokumentovať miznúce cenné doklady vývoja architektúry v polohe základného výskumu, spojeného s dokumentovaním a systemizáciou jednotlivých prvkov

bola prvým vážnym dôvodom vzniku výskumného projektu.

Druhým vážnym dôvodom bola skúsenosť riešiteľov projektu, ktorí dôverne poznajú situáciu v praxi pamiatkovej starostlivosti, s existujúcim konfliktom medzi objektívnou úrovňou kultúrneho vedomia a znakového rozsahu človeka v našej spoločnosti a spoločensky stanovenou potrebou ochrany kultúrnych hodnôt architektonického dedičstva. Práve historický architektonický detail sa stáva obeťou tohto konfliktu. Jedným z cieľov výskumného projektu je formulovať úlohu a význam historického architektonického detailu pri rozvoji kultúrneho vedomia vo väzbách na štruktúru ochrany historického prostredia so zreteľom na semiotické súvislosti danej problematiky.

Ťažiskom prvej fázy vedeckovýskumného projektu bol terénny výskum, ktorý prebieha nepretržite od roku 1995. Počas neho sa realizoval základný zber podkladov pre vypracovanie systematického katalógu historických architektonických prvkov. Hlavným cieľom práce bolo vytipovať objekty s charakteristickými detailami, vyhotoviť podrobnú grafickú a obrazovú dokumentáciu vybraných historických prvkov (fotografie a diapozitívy).

Terénny výskum sa sústredil na územie mestskej pamiatkovej rezervácie Banská Štiavnica z niekoľkých dôvodov. Je to lokalita s vysokou mierou zachovania kultúrohistorických hodnôt (súčasť svetového kultúrneho dedičstva UNESCO), existuje dlhodobá intenzívna spolupráca FA STU s regionálnym strediskom Pamiatkového ústavu a tretím praktickým dôvodom bola aj skutočnosť, že Banská Štiavnica je bydliskom členky riešiteľského kolektívu Ing. arch. Ľuby Paučulovej.

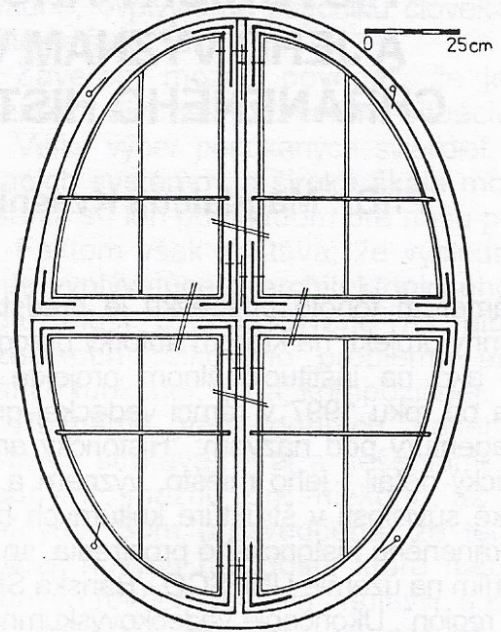
Priebežne za spolupráce študentov študijného zamerania na Katedre ochrany a tvorby v pamiatkovom prostredí FA STU sa realizovala dokumentácia a popis vytipovaných architektonických prvkov. Pri ich výbere sa zladžovali zámery výskumu s aktuálnymi potre-

bami dokumentácie najohrozenejších detailov, ktorými sú najmä drevené prvky (dvere, brány, okenné výplne).

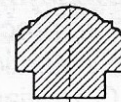
Bol vypracovaný návrh kmeňového listu jednotlivého historického prvku. Výskum v teréne potvrdil, že problematika historického architektonického detailu je rozsiahla a rôznorodá hlavne vo vzťahu k typológii, forme, technológii, konštrukcii, materiálu a výtvarnoestetickému stránke. Pri rôznosti druhov architektonických detailov bolo nutné vypracovať systematicku triedenia a následne katalóg tak, aby ho bolo možné permanentne dopĺňať.

V súčasnosti možno konštatovať, že práce na výskume umožnili poznať stav umeleckohistorickej, umeleckoremeselnej a technickej úrovne najmä drevených výplní vstupných otvorov na území Mestskej pamiatkovej rezervácie Banská Štiavnica, na ktoré sa z vyššie uvedených dôvodov sústredila pozornosť spracovateľov projektu.

Historický architektonický detail tvorí súčasť architektonickej skladby a tvaroslovia. Jeho technické a výtvarné riešenie je dôležitým identifikačným znakom príslušného slohového obdobia, v ktorom architektúra vznikla a determinantným činiteľom príslušného konkrétneho slohového resp. štýlového výrazu. Toto poznanie je dôležité pri hodnotení historickej architektúry, pri určovaní spôsobu obnovy vybraného chráneného objektu. Zníženie miery zachovania resp. úplného odstránenia pôvodného autentického prvku má za následok zníženie vypovedacej schopnosti (znakovosti) architektúry a oslabenie jej kultúrno-historickej hodnoty. V tomto zmysle sa ukazuje, že výsledky výskumu nájdú uplatnenie nielen ako zdroj poznania postupne zanikajúcich historických prvkov, historického tvaroslovia, uplatnenia a technického spracovania tradičných materiálov a tradičných prejavov umeleckého remesla, ale aj ako metodická pomôcka pri projektovaní a obnove architektúry stavebných pamiatok.

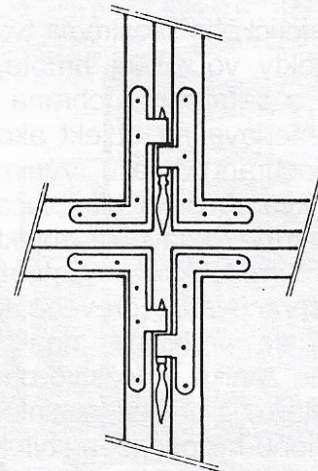

Profil krídla

0 1 5cm

*Profil stredného
kríža pevného rámu*

0 5 25cm

Okno kostola najsv. Trojice, Bratislava, Žižkova ul.